

Formandens mundtlige beretning 20. august 2021 på Rødding Højskole

Velkomst

Tak til Mads Rykind og Rødding Højskole, at vi kan holde årsmøde her. Vi har været her før. Og det er vi glade for.

Velkommen til årsmøde – det udskudte årsmøde fra oktober 2020. Det er dejligt, at vi er så mange. Vi har brug for at være sammen.

Sidste år skulle vi have markeret 100 året for genforeningen ved at tage over grænsen til Slesvig, men da vi nu har valgt at afholde et kortere årsmøde, er det herligt at vi kan mødes i Rødding, på en højskole, der gennem sit virke har sat præg på grænselandet, og som tilmed er verdens første Højskole.

Jeg er særlig glad for, at I kan møde vores nye sekretariatsleder Lise Korsgaard og at Lise kan møde jer. Lise er ikke bare tiltrådt som sekretariatsleder, hun er også trådt i karakter og har gennem de sidste halve år indtaget Vartov på alle mulige måder.

Den mundtlige beretning 2020

I den sang om jorden vi lige har sunget, digter Inger Christensen i sidste vers at 'vi på dansk kan rime ord på jord'. Jord og ord er ikke det samme. Hvis jord og ord var et fedt, ville alt vi kunne gøre med sproget være at pege på det, vi ser, og give det navne: Træ, fugl, sten og regn.

Men Inger Christensen siger jo, at ord kan rime på jord.

At rime og det, at vi kan digte om verden gør hele forskellen. Mennesket står ikke i et tankeløst og uvirksomt forhold til verden, men i et tankefuldt og virksomt forhold den. Vi tilvirker jordens natur med alt muligt, både når vi fabrikkerer noget og med det, vi taler om. Det er kultur.

Det er en meget dejlig jord

En frugt så saftig grøn og stor

Hvor alle sprog

Bli'r bragt i kog

Så vi på dansk kan rime jord på ord.

Der er med andre ord en rimet verden, som i det meste af det vi gør, iklæder verden!

Det er almindeligt at skelne mellem hårde og bløde værdier i vores samfund, men alle de såkaldt bløde værdier er slet ikke så bløde endda. Mange af os har givetvis med vantro fulgt sammenbruddet af den vestligt støttede regering og hær i Afghanistan i den seneste tid. Våben og penge har opretholdt en amerikansk beskyttet regering gennem tyve år, og nu har Taliban på få dage genindtaget hele landet.

En kvindelig graffitikunstner fra Kabul maler i disse dage de mest bevægende billeder. En kvinde med et instrument omkranset af uniformerede mænd med våben.

Oplevelser og samvær er ikke bare fællesskaber til tidsfordriv. Rim og ord kan være løgnagtige gøre og fortræd, de kan smykke virkeligheden til ukendelighed, men det er også adgangen til at forbinde sandhed og skønhed.

Og det er forudsætningen for både erindring og muligheden for at drømme og tale nysgerrigt og kritisk om fremtiden. Det, vi samles om, skaber kultur, og derfor er det så væsentligt og har en afgørende betydning, hvad vi samles om og hvordan vi samles.

Det, at vi kan rime ord på jord, er en påmindelse om, at det mest jordbundne og almindelige, som vi har for med hinanden, det skal der være poesi og rim i.

En kirke uden ord og salmer er vanskelig at forestille sig. Og helt inde i kernen af kristendommen er det et univers, hvor vi kan rime ord på jord. Myten om skabelse fortæller, at mennesket er dannet af jord og evangeliet om Kristus, at ordet er blevet kød.

I kristendom er der med andre ord remtræk til virkeligheden.

Men vi burde heller ikke kunne forestille os en skole og opdragelse uden sang, fortælling og børnehænder, der tilvirker noget. Eller for den sags skyld politik uden poesi.

Vi lever i et meget velfungerende og rigt samfund, der er frontløber i offentlig digitalisering, og som har råd til at give corona-test og vacciner til alle. Det er ofte gentaget, at tilliden har været helt afgørende for måden, vi er kommet gennem krisen på.

I de mange måneder af pålagt isolation, har vi haft mulighed for kontakt med hinanden via nettet. Sundhedssektoren og hjælpepakkerne til erhvervslivet viste en stærk akse i politik, som var tydelig før corona, men som også under corona har fremstået med en slående klarhed.

Sundhedspolitik, trygheden og truslen fra en ukendt sygdom satte dagsordenen i foråret 2020.

Vi blev vidne til hele nye former for rangorden af det fælles liv sat af risiko for smitte.

Faren ved at holde gudstjenester kom i samme pulje som rutsjebanen i tivoli og diskoteker. Begge dele kan give et livgivende kick, så set ud fra en risikoberegning kan det ikke undre.

Med inddæmningen af smitte fik vi et syn på os selv hver især som potentielle smittebærere. Domstole og folkekirke og alle kulturinstitutioner blev lukket, og DR sendte allerførste dag kun meddelelser og musik på P4. Retsinstanser, fri religionsudøvelse, retten til at forsamles og journalistik er helt grundlæggende i et frit samfund – det kan kun en krise give adgang til at lukke. Det er klart, at vi diskuterede forskellen mellem proportionalitetsprincip og tryghedsprincip i omgangen med corona.

Jeg vil ikke gennemgå den historie yderligere, vi kender den alle sammen. I grænselandet blev det særlig smerteligt, at grænsen mellem Tyskland og Danmark blev lukket lørdag d. 14. marts, præcis på 100-årsdagen for afstemningen om grænsen i 1920.

Den gradvise åbning af vores samfund satte en rangordning, som var uigennemskuelig, og som der var mange meninger om.

I efteråret gik Grundtvigsk Forum sammen med en hel række folkeoplysningsforeninger og opfordrede regering og folketing til at lempe mere på restriktionerne og samtidig oplyste vi om, at vi havde lært at følge anbefalingerne og kunne tilbyde sikre arrangementer.

Kirke og kultur fik ikke meget bevågenhed fra regeringen, men der er grund til at bemærke at mange var opfindsomme og gik nye veje. Selv under den hårdeste nedlukning var kirken en del af beredskabet og menigheder og præster opretholdt kirke – og menighedsliv på forskellige måder.

Personligt har jeg mange dage under genåbningen oplevet det som et slag for munden. Det har igen at gøre med, hvordan ord rimer på jord. På den ene side har det jo været trygt at blive oplyst af de fremmeste virologer, på den anden side har der politisk været et kapløb om at fremhæve netop den og den sektor som det vigtigste.

Jeg kom til at tænke på en hændelse for flere år siden, som jeg gerne genfortæller. Da min niece, der i dag er voksen og læser til sygeplejerske, var tre år, var familien samlet, bænket om bordet, og snakken gik livligt. Den treårige slog i bordet og råbte med høj røst:

Ti stille, en ad gangen. Mig først!

Sådan har det været i åbningsfasen. Det gjaldt om at råbe højt. Det må være grunden til at fodboldfans hen over sommeren kom før både bryllupsgæster og begravelsesfølge.

Hvor om alting, så har vi haft rigeligt at se til under corona. På sekretariatet har det vigtigste været ansættelsen af Lise Korsgaard som ny sekretariatsleder. Hun kommer med stor erfaring som vicedirektør for statens Museum for Kunst, hun har grebet opgaverne og sat sig i spidsen for ledelsen af Vartov, og styrer en proces, hvor vi er i gang med at udvælge pejlemærker, så vi kan gøre det grundtvigske mere gældende. Lise er i dag årsmødetaler, så det vil I få lejlighed til at høre mere om.

I juni fik hun gjort Vartov til en del af Folkemødet på Bornholm. Sammen med en række foreninger blev Vartov åbnet for koncert, sang, foredrag og debatter. Det var næsten normalt, de, der kom, var glade. Der var nogen til alle arrangementer, men der kunne have været flere. Og det siger noget om, at nogen igen skal finde lysten og modet til at komme ud og være sammen med mange.

Der er bud efter Grundtvigsk Forum og Vartov. Det mærker Ingrid Ank i Akademiet, Liselotte Larsen på biblioteket og Mads Grishauge, når der bookes lokaler. Det er mere end det, at Vartov er et godt sted, der er bud slet og ret efter det grundtvigske.

'Der er en grundtvigvækkelse på vej.'

På Vartov mærker vi en støt stigende interesse for Grundtvig. I det daglige er der mange samarbejdspartnere, og flere fra meget forskellige dele af samfundet henvender sig for en slags konsulentbistand og efterspørgsel efter grundlæggende viden om Grundtvig.

Det er uddannelsesinstitutioner, læreruddannelse, kreative og initiativrige mennesker, der har en ide eller som er i gang med at skabe noget, hvor det enten er noget, de appellerer til, at vi skal gøre noget ved, eller som de vil samarbejde med os om.

Vi må ikke sove i timen, men være med og fokusere vores kræfter og måske og så finde ud af, hvordan vi gentænker medlemskaber og forholdet mellem sekretariat og kredse.

Gjellerup

I godt et år har vi haft halv stilling under Grundtvig Akademiet i Aarhus på en forespørgsel fra aktører omkring et kulturtov i Gjellerup, Aarhus Kommune, Aarhus Stift.

I det kommende år skal vi finde ud af, hvordan vi udvikler på det initiativ. Samarbejdet med kulturhus, en bestyrelse for en højskole in spe, den lokale kirke, skoler og uddannelser giver os mulighed for at være med til at gå ind i kulturlivet der.

En særlig bevilling fra Alsangsprojektet har medvirket til en ny fællessang til Gjellerup, og til fællessangsarrangementer, hvor bl.a. Kløvedal Reichs sang: 'Danskerne findes i mange modeller', er blevet kendt og taget særlig godt imod.

Der er mulighed for at bygge videre på dette projekt. Vi går og brygger på en ide om at lave en grundtvigsk skoletjeneste, muligvis sammen med Grundtvig Centeret, så vi kan imødekomme efterspørgslen på grundlæggende viden om Grundtvig, men på måder der sætter det grundtvigske i spil med undervisning, oplevelser og dannelse til medborgerskab.

Forholdet mellem kirke og folk – en kirke

Under Folkemødet i på Bornholm i Vartov afholdt vi et kirkepolitisk topmøde med deltagelse af kirkeordførere fra flere politiske partier. Jeg vil tage en enkelt ting frem fra paneldebatten, som tidligere økonomi-, kultur- og kirkeminister: Marianne Jelved pegede på. Hun bemærkede, at det, at folkekirken i grundloven har sin egen bestemmelse, og det, at folkekirken er samlet om noget bestemt, der er dets eget – det kristne budskab, som ikke er lig med staten, er med til at sætte et mønster eller en norm for forholdet mellem styring og frihed af stat og folk, og dette kirke/stat-forhold har en mere vidtrækkende betydning end kun lige for kirken. Den iagttagelse fra Marianne Jelved er værd at udfolde yderligere. Staten og fællesskaberne er ikke sammenfaldende. De er gensidigt afhængige, og det er, tror jeg, når de ikke er sammenfaldende, at det kan sætte et mønster eller en norm for både at kunne være fri og fælles. Det er en anden måde at tale om forholdet mellem staten og det folkelige.

Vi har i generationer sat folkelig foran mange af vores fælles institutioner: folkeskoler, folkebiblioteker, folkeoplysning og folkekirke. I hvert af disse tilfælde skal dette mønster fra stat/kirke være i spil og er dermed afgørende for den folkelige udfoldelse af skolen og folkeoplysningen, kulturliv og selvfølgelig også kirken.

Dette mønster er tydeligt i folkeskolens formålsparagraf, når den indledes med sætningen: 'I samarbejde med forældrene'; - det er derved at skolen bliver folkets skole og ikke statens eller KL's skole.

Dette mønster for forholdet mellem stat og folk er ikke så selvfølgelig som det har været, og jeg tror, at det er fordi, at det står usikkert, at der er bud efter det grundtvigske. Vi er på mange måder i en opbrudstid, pga. digitalisering, indvandring og klimakrise. I en effektiv stat og i en dygtig administration, der benchmarker service til borgerne, kan det folkelige slet og ret blive overset eller gå i et med staten. Digitaliseringen gør det nemt at udstede coronapas og have styr på borgerne, men det kan også være genvejen til det som Michael Bøss har kaldt det demente samfund. Friskolerne skal slås for deres frihed, og der er politikere, der er parat til at forbyde friskoler med mere end 50% ikke danske statsborgere. Hvad vil det gøre ved det folkelige element i mønsteret mellem stat og folk, hvis nogle forældre må tage hånd om og bestemme deres børns skolegang og andre ikke må? Vi skal huske, at alle skal stå mål med skolens formål.

Det er med andre ord det folkelige, vi har ansvar og samtidig også stor fornøjelse og besvær med at agere i. Når lovgivningen sætter nye rammer, så er det der, vi skal interessere os for, hvad det gør ved det folkelige.

Lad mig komme med et par helt aktuelle eksempler på det kirkelige og religiøse område. Vi har en folkekirke, som ikke er en statskirke. Det kan man særlig se, fordi valg- og frimenigheder og dansk Kirke i udlandet er andre måder at være medlemmer af folkets kirke på. I forbindelse med dette års finanslovsforhandlinger ønsker regeringen at omdanne *Pensionskassen af 1950 for forskellige private kirkelige institutioner pr. 1/1 2022*, hvilket betyder, at der ikke længere vil blive optaget nye medlemmer. Det kan lyde som en mindre ting. Men denne pensionskasse, som nu foreslås nedlagt uden videre er en hel praktisk sikring af mobilitet i ansættelser mellem frivillige organisationer, folkekirke, fri- og valgmenigheder.

For folkekirken har det betydet at præster, som er tjenestemandsansatte, ikke sætter pensionen over styr ved at søge ansættelse i frivillige organisationer, tage nogle år i en udenlandskirke eller søge ansættelse i en valgmenighed. Nedlæggelsen kan få den konsekvens, at de grundtvigske valgmenigheder vil blive et sted for præster på vej på pension.

Et andet eksempel er regeringens henlæggelse af et forslag om dobbelt medlemskab af folkekirken. Tiltaget skal medvirke til at evangeliske kristne menigheder kan blive en del af den folkekirkelige ordning. Det vil være udtryk for rettidig omhu, så vi i folkekirken stadig kan afspejle befolkningen i de kommende generationer.

Et andet er forslaget om at påbyde at alle ikke-dansktalende prædikanter skal oversætte afholdte prædikener og sende dem til kirkeministeriet. Ideen har vakt noget opsigt i udlandet, og oprør i dette grænseland. Men det er udtryk for en manglende folkelig forståelse af samfundet. Det ville jo indføre en statslig overvågning af grupper, som er i deres gode ret til at forsamles. Grupper der er under mistanke for at være til fare, må være en sag for politi og efterretningssvæsen.

Det er også den folkelige vinkel, som vi skal anlægge på den nye lov om opstilling og valgforsamlinger til menighedsråd. Det er ikke nok at se til, om det er gået ordentlig for sig,

eller om det var nemt, men om det styrker det folkelige engagement og interesse for at tage ansvar.

Det er værd at bemærke, at folkeskolereformen er faldet pga. dens statslig-gørelse af skole og læreruddannelse. En løsning på området er på vej, men skal skolen have det godt, skal de folkelige fællesskaber styrkes. Der skal være en levende interesse for, hvad et menneskeliv er og en vilje til at skabe skole, der giver børn mulighed for at lære at forstå gennem tilegnelse af viden, oplevelser og fællesskab for at forberede dem på et samfund med frihed og folkestyre.

I efteråret udkommer et nyt sæt samtalekort, og som to helt nye initiativer udgiver vi et magasin: 'Grundtvigsk', som bliver sendt til alle landets menighedsråd og også til valg og frimenighedens bestyrelser. Det er et oplæg til at tale sammen om kirkens betydning lokalt.

Og så er der som noget helt nyt et årsskrift – et nyt glædelig jul. Eller et andet glædelig jul. Vi modtog mange klager over det nye format på glædelig jul – den lille folder sidste år.

Årsskriftet er under planlægning, Lise er redaktør, og der vil være mere information om det på mødet i oktober.

20. august, Rødding Højskole / Kirsten M. Andersen